

27/3 - Τρίπολη: «Μας είπαν να πάρουμε πράγματά για εφτά μέρες. Λείπουμε 78 χρόνια».

Το πρωί της Παρασκευής είναι η πρώτη μέρα που θα κατευθυνθούμε εκτός Βηρυτού. Οι μάχες μαίνονται στον Νότο, με την αντίσταση να χτυπάει το Ισραήλ αλλά και το Ισραήλ να προσπαθεί να προχωρήσει. Κατευθυνόμαστε βόρεια προς τα καμψ έξω από τη πόλη της Τρίπολης, της τελευταίας μεγάλης πόλης πριν τα σύνορα του Λιβάνου με τη Συρία.

Η Τρίπολη έχει μια ξεχωριστή σημασία για την ιστορία του Παλαιστινιακού λαού. Σε αυτή, στα τέλη του 1983 ξεκίνησε το τέλος του λιβανέζικου εμφυλίου καθώς εκεί έγινε η περίφημη μάχη της Τρίπολη μεταξύ Συριακού στρατού και φιλοσυριακών παλαιστινιακών ομάδων εναντίον της PLO, υπό την ηγεσία του Αραφάτ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση της PLO από την περιοχή και έθεσε ουσιαστικά τέλος στη συμμετοχή της στον πόλεμο.

Η Συρία είχε παρέμβει στον λιβανέζικο εμφύλιο, καταλαμβάνοντας μέρος της χώρας από το 1976. Οι Σύριοι, μάλιστα, υποστηρίζονταν από διάφορους τοπικούς συμμάχους και παρακλάδια, πολλοί από τους οποίους ήταν Παλαιστίνιοι. Το 1982, το Ισραήλ εισέβαλε στον Λίβανο για να εκδιώξει τις διάφορες ένοπλες παλαιστινιακές ένοπλες ομάδες από τη χώρα. Παρόλο που οι Ισραηλινοί δεν κατάφεραν να εκδιώξουν τις περισσότερες ένοπλες ομάδες, η PLO αποδυναμώθηκε σημαντικά και αναγκάστηκε να εκκενώσει. Η οργάνωση πολεμούσε τόσο τους Ισραηλινούς όσο και τη συριακή κατοχή του Λιβάνου.

Στις αρχές Νοεμβρίου του 1983, η σύγκρουση πέρασε στην πιο αιματηρή της φάση. Παλαιστινιακές παρατάξεις που αντιτίθεντο στη Φάταχ του Γιάσερ Αραφάτ, μαζί με συριακές δυνάμεις -και, σύμφωνα με πληροφορίες, τη συνδρομή λιβυκών στρατευμάτων- εξαπέλυσαν επίθεση εναντίον των θέσεων της Οργάνωσης στα περίχωρα της Τρίπολης. Τα προσφυγικά στρατόπεδα Μπεντάουι και Ναχρ αλ-Μπαρέντ βρέθηκαν στο επίκεντρο των μαχών.

Οι πρώτες συγκρούσεις διεξήχθησαν με βαριά όπλα, συμπεριλαμβανομένου πυροβολικού. Παράλληλα με τον πόλεμο στο έδαφος, ο προπαγανδιστικός πόλεμος ήταν αμείλικτος. Ο Αραφάτ απηύθυνε έκκληση σε ισλαμικές χώρες να συνδράμουν την Οργάνωση για να αποτραπεί, όπως είπε, «μια νέα σφαγή». Η στρατηγική του βασιζόταν στην πεποίθηση ότι η διεθνής πίεση θα ανάγκαζε τη Δαμασκό να τον αποδεχθεί ως νόμιμο ηγέτη και να σταματήσει τις επιθέσεις.

✖️✖️ Ωστόσο, η αραβική υποστήριξη προς τον Αραφάτ περιορίστηκε σε μεγάλο βαθμό σε δηλώσεις

καταδίκης από το Ιράκ, ενώ η Αίγυπτος έστειλε μια αποστολή οπλισμού. Πιο ουσιαστική υπήρξε η βοήθεια από την Ανατολική Γερμανία, η οποία έστειλε «ολόκληρα πλοία» με όπλα, τρόφιμα και ιατρικές προμήθειες.

Στις 6 Νοεμβρίου 1983, οι αντικαθεστωτικές παλαιστινιακές παρατάξεις, με τη στήριξη της Συρίας, κατέλαβαν το στρατόπεδο Ναχρ αλ-Μπαρέντ. Τρεις ημέρες αργότερα, επήλθε προσωρινή εκεχειρία. Ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην PLO, τις αντι-Αραφάτ οργανώσεις και τη Δαμασκό, υπό τη μεσολάβηση του Κουβέιτ, της Σαουδικής Αραβίας, της Αλγερίας, λιβανέζων διαμεσολαβητών όπως ο πολιτικός Ρασίντ Καράμι, και του Αραβικού Συνδέσμου.

Η εκεχειρία, ωστόσο, πιθανότατα συνδέθηκε με εσωτερικά προβλήματα στη Συρία – μια περίοδο κρίσης διαδοχής εν μέσω ασθένειας του προέδρου Χαφέζ αλ-Άσαντ. Οι μάχες σύντομα ξανάρχισαν. Μέχρι τις 16 Νοεμβρίου, η PLO είχε εκδιωχθεί σε μεγάλο βαθμό και από τα δύο στρατόπεδα, αν και μικρές ομάδες πιστών του Αραφάτ αντιστέκονταν ακόμα στο Μπεντάουι.

Τότε, οι Συριακές Ένοπλες Δυνάμεις περικύκλωσαν την ίδια την Τρίπολη και εξαπέλυσαν βομβαρδισμούς με πυροβολικό και αεροπορικές επιδρομές. Χιλιάδες άμαχοι εκτοπίστηκαν, ενώ τρία πλοία στο λιμάνι βυθίστηκαν. Η απάντηση της PLO ήταν ανάλογη: εκτόξευαν ρουκέτες Κατιούσα και όλμους, τοποθετώντας τα όπλα μέσα σε κατοικημένες περιοχές. Ο διπλός βομβαρδισμός κατέστρεψε τμήματα του λιμανιού, το διυλιστήριο πετρελαίου και την κεντρική αγορά.

Στις 18 Νοεμβρίου, οι πιστοί στον Αραφάτ εξαπέλυσαν αντεπίθεση στο Μπεντάουι. Η επιχείρηση κράτησε τρεις ημέρες, αλλά απέφερε ελάχιστα αποτελέσματα πέρα από εκτεταμένες καταστροφές από το βαρύ πυροβολικό. Μέχρι τις 20 Νοεμβρίου, ο έλεγχος του στρατοπέδου ήταν ασαφής, αν και οι πιστοί στον Αραφάτ φέρονταν να ελέγχουν τη νότια και δυτική πλευρά. Στις 22 Νοεμβρίου, οι υποστηριζόμενοι από τη Συρία αντάρτες πραγματοποίησαν σημαντικές προελάσεις στα περίχωρα της Τρίπολης, παρά τη σθεναρή αντίσταση των πιστών της PLO. Κατέλαβαν τη διασταύρωση Μαλουλέχ στη βόρεια είσοδο της πόλης και έκοψαν όλους τους δρόμους που οδηγούσαν στο Μπεντάουι μέσω της συνοικίας Μπάαλ Μοχσέν. Οι τελευταίοι πιστοί του Αραφάτ στο στρατόπεδο αποκόπηκαν από κάθε βοήθεια.

Την ίδια στιγμή, φιλοσυριακές αλαουιτικές πολιτοφυλακές ξεσηκώθηκαν μέσα στην ίδια την Τρίπολη, επιτιθέμενες κατά των δυνάμεων του Αραφάτ. Παρά το ότι οι πιστοί της PLO βρίσκονταν όλο και πιο περικυκλωμένοι, ο ηγέτης του Ισλαμικού Ενωτικού Κινήματος (IUM), Σαΐντ Σααμπάν, προέτρεψε τον Αραφάτ να μείνει και να συνεχίσει τον αγώνα. Ο Αραφάτ, από την πλευρά του, δήλωσε ότι οποιαδήποτε αποχώρηση των δυνάμεών του θα εξαρτιόταν από τη δέσμευση ότι οι υποστηριζόμενοι από τη Συρία μαχητές θα παρέμεναν έξω από την Τρίπολη και δεν θα στρέφονταν εναντίον των συμμάχων του, συμπεριλαμβανομένου του IUM.

Ωστόσο, παρά τη στήριξη του IUM, όλο και περισσότεροι Λιβανέζοι πολιτικοί ζητούσαν την αποχώρηση της PLO από τη χώρα, ως όρο για να τερματιστούν οι συγκρούσεις. Στις 26 Νοεμβρίου, οι Παλαιστίνιοι αντάρτες ανέβαλαν μια επικείμενη επίθεση, δίνοντας χρόνο σε ένα σαουδαραβικό-

συριακό σχέδιο εκχειρίδας. Μπροστά στις επαναλαμβανόμενες επιθέσεις των Συριακών δυνάμεων και των συμμάχων τους Παλαιστινίων, σε συνδυασμό με την αδράνεια των άλλων χωρών, ο Αραφάτ υποχώρησε. Στα τέλη Νοεμβρίου συμφώνησε σε εκχειρία και σε συμφωνία εκκένωσης. Αφού εξασφάλισε διαβεβαιώσεις από τις Ηνωμένες Πολιτείες και αραβικές χώρες ότι οι δυνάμεις του δεν θα δεχθούν επίθεση κατά την υποχώρησή τους, η PLO αποδέχθηκε να εγκαταλείψει την Τρίπολη.

✘ Η αποχώρηση καθυστέρησε, ωστόσο, καθώς το Ισραηλινό Ναυτικό άρχισε να βομβαρδίζει την πόλη. Οι δυνάμεις του Αραφάτ συμφώνησαν να αφήσουν πίσω τα βαριά τους όπλα - συμπεριλαμβανομένων των εκτοξευτών ρουκετών Κατιούσα, τεχνικά οχημάτων μάχης, αντιαρματικών και αντιαεροπορικών όπλων - τα οποία παραδόθηκαν στον Λιβανέζικο Στρατό.

Στις 20 Δεκεμβρίου, περίπου 4.700 μέλη της PLO, συμπεριλαμβανομένων δεκάδων τραυματιών, απομακρύνθηκαν με πέντε ελληνικά πλοία, υπό την προστασία γαλλικών ναυτικών δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένου του αεροπλανοφόρου Clemenceau. Καθώς ο Αραφάτ επιβιβάστηκε στο πλοίο και χαιρέτισε το πλήθος στο λιμάνι, οι οπαδοί του και οι μαχητές του IUM τον αποχαιρέτησαν ρίχνοντας πυρά στον αέρα. Οι Παλαιστίνιοι μαχητές, σύμφωνα με μαρτυρίες, ένιωσαν ένα μείγμα απογοήτευσης και ανακούφισης: είχαν χάσει τη μάχη και αναγκάζονταν να φύγουν στο εξωτερικό, αλλά τουλάχιστον είχαν επιβιώσει από τον «καταστροφικό αποκλεισμό με πυροβολικό».

Πόλλοι από αυτούς έφτασαν και στην Ελλάδα.

Ο Κρύος Ποταμός

Περάσαμε τη πόλη της Τρίπολης διασχίζοντας την με το αυτοκίνητο και χωρίς καμία στάση. Η Τρίπολη δεν θυμίζει σε τίποτε τη Βηρυτό, είναι μία πολύ σαφέστατα πιο φτωχή και μάλλον και πιο κλειστή. Ο προορισμός μας είναι το Ναχρ ελ-Μπαρέντ.

Το Ναχρ ελ-Μπαρέντ («κρύος ποταμός»), βρίσκεται δεκαέξι χιλιόμετρα βόρεια της Τρίπολης κοντά στον παραλιακό αυτοκινητόδρομο στο βόρειο Λίβανο και θεωρείται το δεύτερο μεγαλύτερο παλαιστινιακό προσφυγικό στρατόπεδο της χώρας, μετά το Αίν αλ-Χίλβα στη Σαΐντα. Στη δεκαετία του 1960, οι σκηνές στο προσφυγικό στρατόπεδο Ναχρ αλ-Μπαρέντ άρχισαν σταδιακά να αντικαθίστανται από μόνιμες κατοικίες. Μέχρι τη δεκαετία του 1970, ο περιορισμένος χώρος και η αυξανόμενη πληθυσμιακή πίεση οδήγησαν σε κάθετη και οριζόντια επέκταση. Το στρατόπεδο ξεπέρασε τα αρχικά του όρια, εισχωρώντας σε γειτονικές περιοχές όπου αγοράστηκαν και καταχωρήθηκαν επιπλέον οικοπέδα. Η επέκταση αυτή έγινε γνωστή ως το «νέο στρατόπεδο».

Τον Σεπτέμβριο του 2007, μετά από περισσότερους από τέσσερις μήνες μαχών ανάμεσα στον λιβανέζικο στρατό και την ισλαμιστική οργάνωση Φατάχ αλ-Ισλάμ, η οποία είχε οχυρωθεί στην επέκταση του στρατοπέδου, το αρχικό «παλιό στρατόπεδο» που είχε ιδρύσει η UNRWA καταστράφηκε σχεδόν ολοσχερώς. Το «νέο στρατόπεδο» υπέστη επίσης σοβαρές ζημιές. Πριν από τη σύγκρουση, το παλιό στρατόπεδο είχε έκταση 195.000 τετραγωνικά μέτρα και περιλάμβανε 1.700 κτίρια ύψους δύο έως τεσσάρων ορόφων. Το νέο στρατόπεδο κάλυπτε περίπου 700.000 τετραγωνικά

μέτρα. Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανοικοδόμησης του Ναχρ αλ-Μπαρέντ, σχεδόν 6.000 κατοικίες και εμπορικές εγκαταστάσεις στο παλιό στρατόπεδο και την επέκτασή του είτε καταστράφηκαν ολοσχερώς είτε υπέστησαν σοβαρές ζημιές.

Στις 23 Ιουνίου 2008, πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη διεθνής διάσκεψη για την ανοικοδόμηση του Ναχρ αλ-Μπαρέντ. Στο αποτέλεσμά της, η λιβανέζικη κυβέρνηση, η UNRWA και η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) δεσμεύτηκαν να ανοικοδομήσουν το στρατόπεδο και να καταβάλουν αποζημιώσεις σε όσους είχαν υποστεί απώλειες στις γύρω γειτονίες και πόλεις, με στόχο την αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής μεταξύ των κοινοτήτων σε αυτό το τμήμα του Λιβάνου. Το χρονοδιάγραμμα που τέθηκε ήταν το πολύ τρία χρόνια από την ημερομηνία της διάσκεψης, δηλαδή έως τον Μάιο του 2011. Ο συνολικός προϋπολογισμός ανερχόταν σε 277 εκατομμύρια δολάρια.

✘ Ωστόσο, η διαδικασία καθυστέρησε όταν, τον Φεβρουάριο του 2009, κατά την απομάκρυνση των μπαζών, αποκαλύφθηκαν κατάλοιπα αρχαιολογικού χώρου κάτω από τα ερείπια. Ορισμένοι ειδικοί εκτίμησαν ότι η τοποθεσία πιθανότατα ανήκε σε μια ρωμαϊκή πόλη της βυζαντινής περιόδου, γνωστή ως Αρτόζια. Η ανακάλυψη αυτή αξιοποιήθηκε πολιτικά από συγκεκριμένους Λιβανέζους παράγοντες, οι οποίοι έθεσαν υπό αμφισβήτηση την ίδια την προοπτική ανοικοδόμησης του στρατοπέδου. Τελικά, στα τέλη Απριλίου 2009, η λιβανέζικη κυβέρνηση αποφάσισε να τεκμηριώσει και να φωτογραφίσει τα σημεία όπου είχαν βρεθεί τα ευρήματα και στη συνέχεια να προχωρήσει σε επίχωση, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα αρχαιολογικής προστασίας. Τον Νοέμβριο του 2009, η περιοχή παραδόθηκε ξανά στην UNRWA. Μετά την ολοκλήρωση της επίχωσης, στρώθηκε η πρώτη στρώση σκυροδέματος σε ολόκληρο το στρατόπεδο, προκειμένου να ξεκινήσει η θεμελίωση και η ενίσχυση των κατασκευών.

Οι προκλήσεις, ωστόσο, δεν σταμάτησαν εκεί. Στη συνέχεια, παρατηρήθηκε αισθητή μείωση της χρηματοδότησης, καθώς η κρίση στη Συρία και άλλες περιφερειακές αναταράξεις μετά το 2011 ανακατέταξαν τις προτεραιότητες της διεθνούς βοήθειας, επισκιάζοντας και περιπλέκοντας περαιτέρω την ήδη δύσκολη κατάσταση στο στρατόπεδο. Μέχρι το 2023, είχε ανοικοδομηθεί περίπου το 82% του παλιού στρατοπέδου. Στους τομείς του νέου στρατοπέδου, αποκαταστάθηκαν 1.277 κατοικίες και μη οικιστικές μονάδες.

ΠΑΣΟΚ, Νταλάρας, Ολυμπιακός

Στην είσοδο του στρατοπέδου μας περίμενε ο Ι., ένας άνθρωπος που γνωρίζει το Ναχρ αλ-Μπαρέντ όσο λίγοι. Είχε ασχοληθεί για χρόνια με τη διοίκηση του κάμπ, και η διαδρομή του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία της παλαιστινιακής αντίστασης. Μέλος της Φατάχ, ακολούθησε από μικρός την πορεία της, με ό,τι αυτό συνεπάγεται: προσφυγιά, μάχες, εκτοπισμό, επιστροφή. Είχε έρθει στην Ελλάδα μετά τη μάχη της Τρίπολης, όπου έμεινε μέχρι το 1989, και ακόμη σήμερα θυμάται αρκετά ελληνικά - λέξεις, φράσεις, ήχους μιας εποχής που σημάδεψε τη γενιά του. Η γυναίκα του ήταν μαζί του και μιλούσε πολύ καλά τη γλώσσα, μας χαιρέτησε στα ελληνικά και προσπαθούσε να μιλάει σε αυτά για το υπόλοιπο της επικοινωνίας μας.

Ο ίδιος υπήρξε μαχητής της PLO, ταγμένος στην υπόθεση της Παλαιστίνης. Κατάφερε να επιστρέψει στο Ναχρ μόλις το 2002, είκοσι χρόνια μετά την πρώτη του έξοδο, και από τότε ζει εκεί. Τον ρωτάμε για την κατάσταση στο στρατόπεδο. Μας μιλά για τις δυσκολίες που κληροδότησε το 2007, όταν ο λιβανέζικος στρατός και η Φατάχ αλ-Ισλάμ συγκρούστηκαν μέσα και γύρω από το κάμπ, αφήνοντας πίσω τους ερείπια, εκτοπισμένους και μια ανοικοδόμηση που ακόμη δεν ολοκληρώθηκε. Αναφέρεται και στην ευρύτερη κατάσταση: πλέον στο στρατόπεδο ζουν και Σύριοι πρόσφυγες, ενώ η παρουσία του λιβανέζικου στρατού είναι πιο έντονη από οπουδήποτε αλλού. 8 χιλιάδες άνθρωποι προστέθηκαν στους κατοίκους του από την έναρξη του πολέμου με το Ισραήλ στις αρχές Μαρτίου. Η είσοδος και η έξοδος ελέγχονται συστηματικά, κάτι που, όπως επισημαίνει, δεν συμβαίνει στους καταυλισμούς της Βηρυτού. Η συζήτηση μαζί του κινείται γύρω από δύο άξονες: την παραμονή του στην Ελλάδα και την ανάγνωσή του για τις γεωπολιτικές εξελίξεις.

✘ Για την Ελλάδα, θυμάται τον Ανδρέα Παπανδρέου ως φίλο των Παλαιστινίων. Λέει ότι τότε η ελληνική κυβέρνηση στάθηκε στο πλευρό της PLO, και ότι εκείνα τα χρόνια βρέθηκαν στη χώρα πολλοί Παλαιστίνιοι ως μαχητές, φοιτητές, πολιτικοί πρόσφυγες. Ο ίδιος αυτοπροσδιορίζεται με μια φράση που συμπυκνώνει όλη τη μεταπολιτευτική Ελλάδα: «ΠΑΣΟΚ, Ολυμπιακός». Και θυμάται ακόμη τον Νταλάρα ως εκπρόσωπο της ελληνικής μουσικής. Στα αυτιά μας το ΠΑΣΟΚ, Νταλάρας, Ολυμπιακός συνοψίζει ειρωνικά ολόκληρες δεκαετίες, εκείνες του '80 και του '90, στη συλλογική μνήμη όσων τις έζησαν από κοντά.

Στα πολιτικά, η εικόνα που αποτυπώνει είναι πιο σκοτεινή. Νιώθει αγχωμένος με την έκβαση του πολέμου. Αν το Ισραήλ επικρατήσει, φοβάται ότι οι Παλαιστίνιοι θα εκδιωχθούν από τον Λίβανο και ότι η ζωή που κατάφεραν να χτίσουν εδώ, μετά από τόσες προσφυγίες, θα βρεθεί ξανά στο στόχαστρο. Μιλά για τον φόβο μιας νέας αναγκαστικής μετανάστευσης, και για την αίσθηση ότι οι Παλαιστίνιοι των καταυλισμών δεν λαμβάνονται υπόψη όπως θα έπρεπε, ούτε από τη διεθνή κοινότητα ούτε από τους περιφερειακούς παίκτες.

Μας μεταφέρει επίσης ότι η στήριξη που λάμβαναν παλαιότερα για τα κάμπ από την Παλαιστινιακή Αρχή έχει μειωθεί δραστικά. Οι συνθήκες διαβίωσης έχουν επιδεινωθεί, ενώ η συνεχιζόμενη γενοκτονία στη Γάζα στρέφει, όπως είναι λογικό, τους διαθέσιμους πόρους εκεί. Δεν κρύβει την απαισιοδοξία του για το μέλλον, αλλά προσθέτει ότι ελπίζει.

Η συζήτηση επεκτείνεται και στα εσωτερικά του παλαιστινιακού κινήματος. Ο Ι. μιλά με την άνεση κάποιου που τα έζησε όλα από μέσα: τις συμμαχίες, τις διασπάσεις, τις δύσκολες ισορροπίες ανάμεσα στις παρατάξεις. Δεν αποφεύγει τις αντιφάσεις, ούτε κρύβει ότι η ενότητα παραμένει ζητούμενο. Η ενότητα όμως, για εκείνον, απαιτεί να χτιστεί ξανά η εμπιστοσύνη.

Μας είπαν να πάρουμε πράγματά για επτά μέρες. Λείπουμε 78 χρόνια.

Στο σπίτι βρίσκεται και ο πατέρας του Ι. Είναι μεγάλος σε ηλικία, τα χαρτιά του λένε 1936. Έζησε τη Νάκμπα και είναι μεγαλύτερος από το κράτος του Ισραήλ. Μας λέει ότι σήμερα πονάει το στομάχι του και ότι δεν μπορεί να μιλήσει πολύ, αλλά κάθεται μαζί μας για ώρες, μιλώντας αραβικά και

σπαστά αγγλικά. Μας λέει την ιστορία του χωριού του.

Το χωριό του, Σάσα, βρισκόταν σε έναν βραχώδη λόφο στην καρδιά της Άνω Γαλιλαίας, στη διασταύρωση ενός δικτύου δρόμων που το συνέδεαν με γειτονικά χωριά και αστικά κέντρα, μεταξύ των οποίων και η Σαφάντ. Ο Άραβας γεωγράφος Αμπού Ουμπάιντ Αλάχ αλ-Μπακρί ανέφερε ήδη από τον 11ο αιώνα ότι πέρασε από τη Σάσα ταξιδεύοντας από το Νταΐρ αλ-Κάσι προς τη Σαφάντ. Το 1596, η Σάσα ήταν χωριό με πληθυσμό 457 κατοίκους, οι οποίοι πλήρωναν φόρους για σιτηρά, κριθάρι, ελιές, φρούτα, κατσίκες, κυψέλες και αμπέλια. Στα τέλη του 19ου αιώνα, οι περιηγητές την περιέγραφαν ως χτισμένη σε έναν ήπιο λόφο, περιτριγυρισμένη από αμπελώνες, ελιές και συκίες, με πληθυσμό περίπου 300 κατοίκους

Λόγω της γειτνίασής της με τον οδικό άξονα προς τον Λίβανο, οι Βρετανοί στα τέλη της δεκαετίας του 1930 εγκατέστησαν στη Σάσα παρατηρητήρια και συρματοπλέγματα, επιχειρώντας να ελέγξουν τη δράση των Παλαιστίνιων ανταρτών και να δυσχεράνουν τη στήριξη που λάμβαναν από τα σύνορα. Τα σπίτια του χωριού, χτισμένα από λάσπη και πέτρα, ήταν ενωμένα μεταξύ τους σχηματίζοντας σειρές που χωρίζονταν από στενά, ελικοειδή σοκάκια. Πηγές εξασφάλιζαν άφθονο νερό. Όλοι οι κάτοικοι ήταν μουσουλμάνοι. Στο κέντρο υπήρχε μια μικρή αγορά με λίγα μαγαζιά, ένα τζαμί και δύο δημοτικά σχολεία – ένα για αγόρια και ένα για κορίτσια. Οι κάτοικοι είχαν αντικαταστήσει τα άγρια δέντρα που αρχικά περιέβαλλαν το χωριό με καλλιεργούμενα είδη: μηλιές, ελιές και αμπέλια. Το 1944/45, συνολικά 4.496 στρέμματα είχαν διατεθεί για σιτηρά, ενώ 1.404 στρέμματα ήταν αρδευόμενα ή χρησιμοποιούνταν ως δενδρώνες.

Δύο σφαγές σημάδεψαν τη Σάσα το 1948 από δυνάμεις της Χαγκάνα - την πρόδρομη του IOF. Η πρώτη πραγματοποιήθηκε στα μέσα Φεβρουαρίου. Δύναμη του Τρίτου Τάγματος της Παλμάχ επιτέθηκε στο χωριό επειδή, σύμφωνα με την επίσημη ιστορία της Χαγκάνα, «χρησιμοποιούνταν ως βάση από Άραβες μαχητές από το χωριό και αλλού». Ο διοικητής του τάγματος, Μοσέ Κέλμαν, είχε εντολή να «ανατινάξει είκοσι σπίτια και να σκοτώσει τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό μαχητών». Οι επιτιθέμενοι εισέβαλαν στο χωριό τη νύχτα, τοποθέτησαν εκρηκτικά σε σπίτια και τα πυροδότησαν. Δέκα σπίτια καταστράφηκαν ολικά ή μερικώς και, σύμφωνα με την εκτίμηση της Χαγκάνα, «δεκάδες» άνθρωποι σκοτώθηκαν. Ο διοικητής της επιχείρησης τη σύνοψισε λέγοντας ότι «ενστάλαξε μεγάλο φόβο στις καρδιές του πληθυσμού των χωριών της περιοχής». Η ιστορία της Χαγκάνα αναφέρεται στη σφαγή ως «μία από τις πιο τολμηρές επιδρομές σε βάθος εχθρικού εδάφους».

Ωστόσο, οι δημοσιογραφικές αναφορές της εποχής αντικρούουν τον ισχυρισμό ότι το χωριό χρησίμευε ως στρατιωτική βάση. Σύμφωνα με τους New York Times, μια μεγάλη ένοπλη ομάδα εισήλθε στο χωριό και, «χωρίς αντίσταση», τοποθέτησε εκρηκτικά σε σπίτια. Η ίδια αναφορά κάνει λόγο για 11 νεκρούς κατοίκους – πέντε εκ των οποίων μικρά παιδιά – τρεις τραυματίες, τρία σπίτια ολοσχερώς κατεστραμμένα και άλλα έντεκα με σοβαρές ζημιές. Οι Times εκτίμησαν ότι η επίθεση αποδείκνυε πως οι σιωνιστικές δυνάμεις είχαν περάσει στην επίθεση στη βόρεια Γαλιλαία. Οι ίδιοι επιδρομείς επιτέθηκαν περίπου την ίδια εποχή και στο χωριό Ταϊτάμπα.

Η δεύτερη σφαγή διαπράχθηκε στις 30 Οκτωβρίου, κατά την κατάληψη του χωριού στο πλαίσιο της Επιχείρησης Χιράμ. Η περιγραφή της Χαγκάνα αναφέρει ότι η Σάσα καταλήφθηκε με ευκολία από την Ταξιαρχία Σεβά και ότι η μονάδα που συμμετείχε δεν συνάντησε αντίσταση. Παρά ταύτα, στο χωριό διαπράχθηκαν πράξεις «μαζικής δολοφονίας», κατά την έκφραση του Ισραήλ Γκαλίλι, πρώην επικεφαλής του Εθνικού Επιτελείου της Χαγκάνα. Σύμφωνα με τον Ισραηλινό ιστορικό Μπένι Μόρις, ο Γκαλίλι ενημέρωσε ηγετικά στελέχη του κόμματος Μαπάμ, την εβδομάδα μετά την κατάληψη, ότι κάποιοι κάτοικοι είχαν επίσης εκδιωχθεί. Παλαιστίνιοι κάτοικοι που μίλησαν μεταγενέστερα ανέφεραν ότι κάποιοι από αυτούς είχαν εγκαταλείψει το χωριό το πρωί πριν από την κατάληψη, βλέποντας ισραηλινά αεροπλάνα να κάνουν βολές και να βομβαρδίζουν τα Σάφσαφ και Τζις και ακούγοντας πυρά όλη τη νύχτα. Άλλοι φαίνεται ότι τράπηκαν σε φυγή όταν έμαθαν για τις φρικαλεότητες στο Σάφσαφ. Λεπτομερείς μαρτυρίες για ενδεχόμενες δολοφονίες στην ίδια τη Σάσα δεν έχουν διασωθεί.

Ο πατέρας του Ι διηγείται τη φυγή τους εκείνη τη μέρα: «Μας είπαν να πάρουμε πράγματα για επτά μέρες», λέει. Επτά μέρες, του είπαν. Θα φύγουν προσωρινά, θα γυρίσουν σύντομα. Πήραν ό,τι χωρούσε σε ένα πακέτο. Κλείδωσαν τα σπίτια τους, ίσως με την ελπίδα ότι θα τα ξαναοιζούν. «Λείπουμε 78 χρόνια», συμπληρώνει, και η αριθμητική ακρίβεια της φράσης λειτουργεί σαν καταπέλτης.

Δεν εμπιστεύεται τα αραβικά κράτη. Η φράση βγαίνει ξηρή, χωρίς περιστροφές. Νιώθει προδομένος από αυτά, μας μιλάει με γεγονότα και λεπτομέρειες για εκείνα τα πρώτα χρόνια μετά τη Νάκμπα. Όχι μόνο από εκείνους που τότε, το 1948, δεν κατάφεραν ή δεν θέλησαν να σταματήσουν όσα συνέβαιναν, αλλά και από όλους όσους ήρθαν μετά. Τις υποσχέσεις που έμειναν υποσχέσεις, τις συμμαχίες που διαλύθηκαν, τις συμφωνίες που υπέγραψαν άλλοι για λογαριασμό του, χωρίς εκείνος να έχει ποτέ πραγματικό λόγο. Η πραγματική του ελπίδα, λέει, είναι οι εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο που δεν ξεχνάνε την Παλαιστίνη.

Για εκείνον, η Παλαιστίνη είναι τα χρώματα του χωριού του. Η επιστροφή είναι το όνειρο και ο σκοπός της ζωής του. Κάθε μέρα που περνάει, κάθε χρόνος που προστίθεται σε αυτά τα 78, δεν τον κάνει να ξεχνά. Τον κάνει, όπως φαίνεται, πιο ήσυχο στην πεποίθησή του ότι μια μέρα θα επιστρέψουν.

Δεν το λέει με θυμό. Το λέει σαν κάποιος που έχει μάθει να περιμένει, επειδή δεν του έχει απομείνει τίποτα άλλο.

Πληροφορίες για την ιστορία του Nahr El Bared καμπ αντλήθηκαν από το <https://www.palquest.org/>